

Meditatie ds. G. R. Rinsma Kerstnacht

zaterdag 24 december 2016
evangelielezing: Lucas 2:1-20

Gemeente van Onze heer Jezus Christus,

Ik weet niet of u wel eens puzzelt. Nee, geen sudoka's of cryptogrammen, maar van de ravensburger puzzels. Met zoveel duizend puzzelstukjes. Hoe begint u met die puzzel?

En puzzelt u u wel eens zonder voorbeeld? dat is helemaal lastig. Want dan heb je geen houvast. Behalve de zijkanten. Daar begin je meestal mee. Eerst al die stukjes bij elkaar zoeken, die bij de rand horen. Die probeer je eerst in elkaar te passen. Al liggen alle stukjes kris kras door elkaar, dan weet je: al die stukjes moeten daarbinnen, binnen die rand een plek krijgen.

Ook het leven kan een puzzel zijn: een puzzel worden. Denk je dat je alles op een rijtje hebt, ligt alles door elkaar. Een bericht van de dokter, een uitslag uit het ziekenhuis, een plotseling ontslag, een politie-agent voor de deur, de ontdekking van huwelijksbedrog, je ouders, die uit elkaar gaan, een stoel, die leeg blijft. Opeens ligt heel die zorgvuldig opgebouwde puzzel volkomen door elkaar. Is het een wirwar, een chaos van allerlei losse stukjes. Hoe begin je dan? Orde te scheppen?

Met het frame, met de zijkanten. Dat doet ook Lucas. De evangelist. Hij begint met de randjes. Het frame, waarbinnen hij z'n verhaal vertelt, de puzzel gelegd wordt.

En het geschiedde in die dagen, dat er een bevel uitging vanwege keizer Augustus, dat het gehele rijk moest worden ingeschreven.¹

Met het noemen van die historische gebeurtenis, met het noemen van die historische namen van mensen die werkelijk geleefd hebben, zegt Lucas met zoveel woorden: wat ik vertel is geen sprookje, geen legende, maar heeft zich in onze mensengeschiedenis afgespeeld.

En hij vervolgt: deze inschrijving had voor het eerst plaats, toen Quirinius het bewind over Syrië voerde. Opnieuw een zijkant van het raamwerk, van de puzzel, waarbinnen het geschiedt. En zij gingen allen op reis om zich te laten inschrijven, ieder naar zijn eigen stad.

En in die macro geschiedenis van grote namen, begint Lucas met een micro geschiedenis. Zo klein als een enkel puzzelstukje, dat het nauwelijks opvalt.

¹ In die tijd kondigde keizer Augustus een decreet af dat alle inwoners van het rijk zich moesten laten inschrijven.

*Ook Jozef trok op van Galilea, uit de stad Nazaret, naar Judea, naar de stad van David, die Betlehem heet, omdat hij uit het huis en het geslacht van David was, om zich te laten inschrijven met Maria, zijn ondertrouwde vrouw, welke zwanger was.*²

Het zijn eigenlijk drie puzzelstukjes, die bij elkaar horen: Jozef, Maria, Bethlehem. Maar bij Bethlehem maakt Lucas verbinding met een hele serie andere puzzelstukjes: stad van David noemt hij het. En legt daarmee het verband met heel de geschiedenis van Israël. Van Mozes tot en met profeten. Van de uittocht, intocht tot en met de ballingschap en terugkeer naar Israël.

Binnen die traditie, binnen die geschiedenis legt Lucas opnieuw een stukje van de puzzel op z'n plek:

*En het geschiedde, toen zij daar waren, dat de dagen vervuld werden, dat zij baren zou, en zij baarde haar eerstgeboren zoon en wikkelde Hem in doeken en legde Hem in een kribbe, omdat voor hen geen plaats was in de herberg.*³

En op zich is dat nog niet bijzonder. Elke nacht – ook deze nacht – worden er kinderen geboren. Zoals er ook elke nacht mensen – ook deze nacht – mensen sterven.

En dat er voor hen geen plaats was in de herberg, is veelzeggend. Over de gastvrijheid van toen, over de dichte deuren van nu. Maar het is helaas niet bijzonder. Voor mensen zonder geld of middelen. Geen geld, dan ook geen plek.

Bijzonder wordt die gebeurtenis, die geboorte pas, als er stukjes uit de hemel vallen. Puzzelstukjes met een gouden rand. Die als sterren stralen. In de hele puzzel, die Lucas uitlegt, zijn er drie heel bijzondere stukjes: één komt in handen van de priester Zacharias, één in handen van Maria. En vanavond hoorden we hoe de herders een bijzonder stukje in handen kregen. En elke keer is het een engel, die de stukjes aanreikt:

² Jozef ging van de stad Nazaret in Galilea naar Judea, naar de stad van David die Betlehem heet, aangezien hij van David afstamde, 5 om zich te laten inschrijven samen met Maria, zijn aanstaande vrouw, die zwanger was. 6 Terwijl ze daar waren, brak de dag van haar bevalling aan, 7 en ze bracht een zoon ter wereld, haar eerstgeborene.

³ 6 Terwijl ze daar waren, brak de dag van haar bevalling aan, 7 en ze bracht een zoon ter wereld, haar eerstgeborene. Ze wikkelde hem in een doek en legde hem in een voederbak, omdat er voor hen geen plaats was in het nachtverblijf van de stad.

*Wees niet bevreesd, Zacharias, want uw gebed is verhoord en uw vrouw Elisabet zal u een zoon baren en gij zult hem de naam Johannes geven.*⁴

*Wees niet bevreesd, Maria; want gij hebt genade gevonden bij God. En zie, gij zult zwanger worden en een zoon baren, en gij zult Hem de naam Jezus geven.*⁵

*Weest niet bevreesd, want zie, ik verkondig u grote blijdschap, die heel het volk zal ten deel vallen: U is heden de Heiland geboren, namelijk Christus, de Here, in de stad van David.*⁶

Zacharias, Maria, de herders. krijgen alle drie een stukje van de puzzel aangereikt. Maar dan valt ook meteen op hoe verschillend ze erop reageren.

Zacharias, die er geen hout van gelooft.
Hoe kan ik weten of dat waar is?

Maria, die de engel vraagt: hoe zal dat gebeuren? Die daarna eerst wil zien om te geloven dat haar tante zwanger is. En vanavond de herders, die onmiddellijk op pad gaan: 'Laten we naar Bethlehem gaan om met eigen ogen te zien at er gebeurd Zingen

Die herders – je kunt het niet ontkennen, reageren spontaan, zonder reserve, onmiddellijk, bijna enthousiast. Met dat puzzelstukje in handen. Kijken of het inderdaad bij die andere stukjes past. Nee, kijken, staat er niet. Zien, staat er. En dat staat dichterbij begrijpen, en nog dichterbij geloven. Zien en geloven. De nieuwe Bijbelvertaling versterkt dat zien nog eens door er aan toe te voegen: met eigen ogen.

Laten we naar Bethlehem gaan om met eigen ogen te zien wat er gebeurd is en wat de Heer ons bekend heeft gemaakt.'

⁴ Luke 1:13 Wees niet bang, Zacharias, je gebed is verhoord: je vrouw Elisabet zal je een zoon baren, en je moet hem Johannes noemen. 14 Vreugde en blijdschap zullen je ten deel vallen, en velen zullen zich over zijn geboorte verheugen.

⁵ Luke 1:30-31 Wees niet bang, Maria, God heeft je zijn gunst geschonken. 31 Luister, je zult zwanger worden en een zoon baren, en je moet hem Jezus noemen

⁶ Luke 2:10-11 'Jullie hoeven niet bang te zijn, want ik breng jullie goed nieuws. Het hele volk zal daar blij mee zijn. Vandaag is jullie redder geboren: Christus, de Heer. Hij is geboren in Betlehem, de stad van David.

Maar gekke vraag misschien: stel nu eens, dat die herders niet waren gegaan. Stel nu eens dat die herders waren blijven zitten. Je kunt die schapen toch niet in de steek laten? En trouwens: ze zeggen zoveel. En beloven nog meer, maar als het er op aan komt, zijn ze weg. Stel dat die herders zo gereageerd zouden hebben. Schouderophalend. Zal wel. En als ik de vraag nou eens aan u stel. Hoe zouden wij reageren, als wij zo'n puzzelstukje in handen kregen? Wat zou dan winnen? Zou de plicht het winnen van onze nieuwsgierigheid, het ongeloof van de benieuwdheid? De scepsis het van de verwachting?

De gemakzucht het van de inspanning?

Ja, dat laatste zeg ik, omdat ik eens een mijn trouwring kwijt was geraakt. Ik had hem afgedaan bij het sporten en gedachteloos bij een ander in de tas gestopt. Ik ben wezen zoeken, vragen, alle leden mailen of ze in hun tas wilden kijken. Op de school bij de receptie, twee keer in het gymlokaal wezen kijken.

Na twee weken was hij nog niet boven water. Ik had de hoop al opgegeven de ring terug te vinden, toen de trainer de week erop een laatste oproep deed. Wil iedereen nog eens in zijn tas kijken? Na afloop keek één iemand in zijn tas en omdat hij dat deed, deed z'n kameraad het ook. En even later klonk het: "is dit hem misschien?" Ik was dolblij m'n ring terug te hebben. "Ja," zei hij later, "ik had het wel zien liggen, maar dacht dat het de ring van een sleutelhanger was."

Zo hadden de herders ook kunnen reageren. Ach, kind geboren. Niets bijzonders. Maar hoe zouden die twee puzzelstukjes dan bij elkaar zijn gekomen? Dat van Maria en Jozef met dat van engelen. Dat van de aarde met dat van de hemel? God schenkt z'n trouwring aan mensen, maar als niemand er naar op zoek gaat, wat dan? Als iedereen bij zichzelf denkt dat het maar een sleutelhanger is? Niet eens de moeite waard om je tas voor overhoop te halen. Stel, dat de herders zo gedacht zouden hebben: hoe zou Maria dan te weten zijn gekomen wat de engelen over dit kind hebben verteld? Hoe zouden wij het dan te weten zijn gekomen?

Door die herders komen twee werelden bij elkaar: een kind in een kribbe en een hemelse belofte. Een kind, gewikkeld in doeken, dat de Heiland zal blijken te zijn, namelijk Christus, de Here. Zij zijn het, die als eerst zien, geloven en het bekend maken wat er tot hen gesproken was over dit kind En waarom juist zij? Omdat zij - arme sloebbers - niets te verliezen hadden? Omdat bij hen - achtergestelden - het grootste ver-

langen leefde? Omdat zij - onder aan de ladder - er het meest naar uitkeken? Omdat zij – de geminachten - het meest er op hoopten?

Weet u wie zo kon kijken? Alsof er overal gouden puzzelstukjes gestrooid waren? Chagall. Kijkt u maar naar de voorkant.⁷

Voor Chagall was de geboorte van Christus zo'n gouden stukje; aan het eind van zijn leven schildert hij Maria met haar kind op de daken van de stad. Oplichtend tegen het donker.

En toen we hierover in gesprek raakten, zei iemand: 'ik zou ook wel een teken willen ontvangen.' Waarop een ander vroeg: 'wat zou je er dan mee doen?' 'Ja, als ik zeker zou weten, dat het een puzzelstukje uit de hemel is, dan zou ik ook op pad gaan.' Waarop de eerste zei: 'misschien heb je al lang zo'n puzzelstukje in handen.' 'Denk je?' 'Kijk maar eens goed. Misschien wacht het er alleen nog op om bij het andere gelegd te worden.' Amen.

⁷zie voorkant liturgie: Holy Family Marc Chagall 1975-1976; Saint-paul-de-venge, France

Zijn werk wordt vaak geassocieerd met het surrealisme. Maar eigenlijk valt zijn werk onder verschillende stromingen al maakt het nergens helemaal deel van uit. Chagall heeft een hele eigen stijl die dromerig aan doet. Hij haalde zijn inspiratie uit de Russische volkskunst en het volksleven, zijn herinneringen aan zijn jeugd en de rol van het Jodendom hierin. Hij combineerde elementen hiervan met onder andere de kleur van de moderne stijlen die hij in Parijs ontmoette. Zijn werk laat sporen van het expressionisme, kubisme en fauvisme zien. Tevens beeldde hij met grote regelmaat bijbelscènes af. Zijn jeugd is een terugkerend thema in zijn werk. De rabbi's, geitjes en muzikanten die in zijn schilderijen figureren, vinden daar hun oorsprong. Chagalls werk is zeer uitbundig van kleur. Picasso zei eens over hem 'de enige kunstenaar die nog weet wat kleur is'. Een rationele analyse van zijn werk wees Chagall af, schilderen was voor hem een intuïtief proces.